

Poniższy materiał zapowiada ukazanie się książki pt. **„Nacjonalizmy różnych narodów: perspektywa politologiczna - religioznawcza”** pod red. Bogumiła Grotta i Olgierda Grotta.

Kraków 2012, wyd. KSIEGARNIA AKADEMICKA.

Prezentowany artykuł stanowi kolejną próbę przybliżenia polskim czytelnikom ideologii i praktyki działania współczesnego nacjonalizmu ukraińskiego. W tym rozumieniu tekst stanowi kontynuację dzieła zapoczątkowanego opublikowaniem w wydawnictwie Księgarnia Akademicka w roku 2008 podstawowej pracy programowej Dmytro Doncowa „Nacjonalizm” z komentarzami Wiktora Poliszczuka i „Przedmową” Bogumiła Grotta[1]”. Właśnie do wyłożonych w tej książce wskazań odwołują się dziś prawie wszystkie działające na Ukrainie organizacje nacjonalistyczne.

Trwający od kilku lat, szczególnie na Zachodniej Ukrainie żywiołowy rozwój organizacji i partii nawiązujących do szowinistycznej i agresywnej ideologii Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów budzi w Polsce duże zaniepokojenie. Przywódcy i członkowie OUN dopuścili się w okresie międzywojennym licznych aktów terroru wobec państwa polskiego, a podczas II wojny światowej i bezpośrednio po niej, działając samodzielnie, a także w szeregach Ukraińskiej Powstańczej Armii i innych ukraińskich formacji zbrojnych, dokonali ludobójstwa na polskiej ludności kresowe[2]j.

Ukraina boryka się dziś z wieloma problemami, a wewnętrzne zawirowania polityczne przebiegają u naszych sąsiadów bardzo dramatycznie. Narastaniu agresywnych postaw młodych Ukraińców towarzyszy dziś kryzys finansowy i polityczny, który dotyka zarówno ich ojczyznę, jak i wiele innych krajów europejskich. Doświadczenia historyczne Europejczyków dowodzą, że w okresie wzrastających napięć społecznych i biedy ideologie skrajne znajdują największy posłuch. Dlatego właśnie mnogość zakładanych po roku 1991 na zachodniej Ukrainie ugrupowań nacjonalistycznych i rosnąca liczba ich członków zmusza nas do refleksji nad tym, czy kraj ten może być w przyszłości dobrym i pewnym partnerem Polski.

Bariera językowa i brak w polskich mediach podstawowej wiedzy na temat rozszerzania się ideologii nacjonalistycznej na Ukrainie powoduje wiele niejasności w ocenie tego zjawiska. Relacje z masowych wystąpień, pochodów itp. organizowanych przez nacjonalistów ukraińskich śledzić można dziś głównie na zagranicznych kanałach informacyjnych. Media polskie z reguły nie przekazują też informacji o odsłanianiu kolejnych pomników S. Bandery, R. Szuchewycza, D. Kłaczkiwskiego (Kłyma Sawura) i innych przywódców odpowiedzialnych za eksterminację polskiej ludności. Nie informują też opinii publicznej o aktach niechęci, a nawet agresji ze strony członków szowinistycznych organizacji ukraińskich wobec osób pielgrzymujących do miejsc męczeństwa swoich bliskich na Ukrainie (np. w Hucie Pieniackiej) czy archeologów i patologów polskich

pracujących nad ekshumacjami ofiar (np. w Ostrówkach i Woli Ostrowieckiej). Brak komentarzy politycznych i ustosunkowania się polskich władz państwowych do tych wydarzeń.

Autorka postanowiła pochylić się nad tym problemem, gdyż uważa, że jego marginalizowanie może w dalszej perspektywie zagrozić budowaniu poprawnych stosunków polsko-ukraińskich. Przeświadczenie to wynika nie tylko z jej wcześniejszych badań nad ukraińskim nacjonalizmem, którego cechą było bardzo silne nastawienie antypolskie i antydemokratyczne, ale i ze spostrzeżenia, że współpraca z krajem ogarniętym różnego rodzaju szowinizmami jest bardzo trudna, a czasem nawet niemożliwa. Jak stwierdził ostatnio w swym tekście poświęconym polskiej polityce wschodniej Dariusz Piotr Kucharski:

„Dla zapewnienia prestiżu podejmowanych przez Polskę kroków musi istnieć szczególna zasada współpracy oparta na prawdzie i pamięci. Działania ostatniego 20-lecia w zdecydowanym stopniu pokazują słabość, a właściwie brak planów zaangażowania polskiego w kontekście politycznym, historycznym i gospodarczym [...] Niedopuszczalna jest tu często dostrzegana inercja, uległość polskich środowisk naukowych i politycznych dla poczynań ukraińskich. Zachowujemy się w tych kontaktach jak wieczni uczniowie, dodatkowo godząc w pozostających tam Polaków i majestat państwa polskiego. Niestety, w tych relacjach jawimy się jako słabi i rozbici. Dla własnej powagi powinniśmy dążyć do budowy polityki godnej, jako poważne państwo. Bez tego będziemy stale ponosić mniej lub bardziej spektakularne porażki [...]”[3].

Autorka stara się przybliżyć polskiemu czytelnikowi podstawowe informacje o działających na Ukrainie organizacjach nacjonalistycznych i ich programach, a także o poglądach głoszonych przez ich liderów. Na zakończenie umieściła polemiczne wypowiedzi kilku intelektualistów ukraińskich nie zgadzających się z poglądami nacjonalistów. Trzeba mieć bowiem świadomość, że duża grupa Ukraińców nie akceptuje postulatów nacjonalistów i staje po stronie prawdy, podobnie jak w czasie trwającego w latach II wojny światowej ludobójstwa broniła swoich polskich sąsiadów przed zagładą[4]. To budzi największą nadzieję na przyszłość.

Podejmując analizę medium internetowego autorka ma z jednej strony na względzie specyfikę działania organizacji nacjonalistycznych, które znajdują swoich zwolenników głównie w sieci i w niej prowadzą swoją propagandę. Dotyczy to głównie środowisk młodzieżowych dla których Internet jest głównym sposobem pozyskiwania informacji i wzajemnego komunikowania. Z drugiej strony dla badaczy polskich jest to także najbardziej dostępne do analizy medium.

Na razie brak jeszcze w Polsce pogłębionych analiz politologicznych czy socjologicznych dotyczących odradzania się skrajnych form ukraińskiego nacjonalizmu. Warto jednak zapoznać się z kilkoma istniejącymi już tekstami. Jest to np. artykuł Roberta Potockiego poświęcony głównie organizacji ukraińskiej UNA- UNSO[5], czy internetowym komentarzem dotyczący partii „Swoboda” autorstwa Tadeusza Andrzeja Olszańskiego[6]. Naszą wiedzę bardzo poszerzy też opracowanie Mirosława Gilarskiego pt. Banderyzm 2011[7]. Ponieważ temat ten podejmowany jest stosunkowo rzadko warto też odesłać czytelników do tekstów zamieszczanych na

internetowych portalach kresowych jak: Kresy[8], Światowy Związek Kresowian[9], Stowarzyszenie Instytut Kresów Rzeczypospolitej[10], Portal Polskie Kresy[11], Portal Kresy.24.pl[12], Portal Wołyń Wczoraj i Dziś[13], Archiwum Kresowe[14], Bez Przesady [15] i innych, lub stron tematycznych funkcjonujących w Internecie na społecznym portalu Facebook[16]. Dyskusje na ten temat prowadzone są także na blogach internetowych[17]. Nie do przecenienia jest pod tym względem jest blog prowadzony przez księdza Tadeusza Issakowicza-Zaleskiego, który ma bodaj najszerszy zasięg odbiorców i gdzie trafiają na bieżąco przekazywane przez internautów wszystkie ważniejsze informacje dotyczące losów kresowian i powtarzających się antypolskich wystąpień nacjonalistów ukraińskich[18]. W internecie funkcjonuje też „Kresowy Serwis Informacyjny”[19]. Wiele ciekawych danych zaczerpnąć też można z pisma Polaków mieszkających na Ukrainie „Kurier Galicyjski”, które posiada też swoje wydanie internetowe[20]. Popularność tych portali i blogów nie jest jednak zbyt duża, dlatego zawarte w nich informacje docierają do kilkuset, może kilku tysięcy osób, głównie o korzeniach kresowych. Ich niszowy charakter powoduje, że nie mogą mieć większego wpływu na świadomość zbiorową Polaków.

I. Najważniejsze ugrupowania propagujące dziś nacjonalizm na Ukrainie

1. Kongres Ukraińskich Nacjonalistów – w skrócie KUN[21].

Organizacja powołana do życia w roku 1992 z inicjatywy Jarosławy Stećko. Zarejestrowana w roku 1993. Swój program opiera na założeniach Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów. Odwołuje się wprost do ideologii głoszonej przez Mykołę Michnowskiego i Dmytra Donicowa[22]. Działacze kongresu ubiegają się o przyznanie członkom OUN-UPA statusu uczestników działań wojennych. Na czele organizacji stoi aktualnie Ołeksij Iwczenko.

2. Ukraińskie Zgromadzenie Narodowe Ukraińska Samoobrona Narodowa UNA_ UNSO[23].

Partia młodzieżowa, o szowinistycznym programie założona 30 czerwca 1990 roku we Lwowie. Składa się z partii o charakterze politycznym o nazwie UNA- czyli Ukraińskie Zgromadzenie Narodowe i radykalnego odłamu o charakterze paramilitarnym o nazwie UNSO – Ukraińska Samoobrona Narodowa. Na stronie internetowej zamieszczono statut organizacji przyjęty w roku 2004. Organizacja prowadzi działalność propagandową i szkoleniową. Na czele organizacji stoją: Jurij Tima, Aleksander Kowalenko, Walerij Bobrowicz, Jurij Dołżenko Patronuje organizacji syn Romana Szuchewycza -Jurij [24].

3. Wszechukraińska Organizacja „Tryzub” im. Stepana

Bandery[25]

Organizacja o charakterze paramilitarnym o ideologii nacjonalistycznej odwołującej się do tradycji banderowskiego OUN i UPA. Założona 14 X 1993 roku. Na stronie zamieszczony jest program organizacji przyjęty w roku 2005. Prowadzi ona szeroką działalność propagandową wydając liczne książki i broszury. W latach 1998 do 2010 wydawała periodyk pod nazwą „Banderowiec”. Prowadzi też klub historyczny. Posiada komendanta, którym jest Dmytro Jarosz.

4. Sojusz Narodowy -Wszchukraińska Młodzieżowa Organizacja Społeczna Sojusz Narodowy[26]

W Polsce często nazywana też często Alanssem Narodowym. Organizacja została założona 25 stycznia 2005 roku w Kijowie. Ma swój oddział na Wołyniu –w Łucku. Według podawanych na swych stronach internetowych danych liczy kilka tysięcy członków. Prezentowany na stronie internetowej statut i program wskazują na jej nacjonalistyczny charakter i kierunek silnie antyliberalny. Podobnie jak wcześniej wymienione ugrupowania odwołuje się do tradycji OUN-UPA i gloryfikuje Stepana Banderego. Organizacja wspiera rehabilitowanie członków UPA i Dywizji „SS- Galizien”.. Wydaje pisma „Nasz Kłycz” i „Sprotyw”. Jest organizatorem masowych marszów pamięci poświęconych UPA. Uczestniczy w organizowaniu festiwali nacjonalistycznych pod nazwą Bandersztat” Członkowie ostro protestują przeciwko wszelkim działaniom na rzecz rozliczenia zbrodni ludobójstwa dokonanego na Polakach na Wołyniu i w Małopolsce wschodniej w czasie II wojny światowej. Jej przedstawiciele czynnie protestują przeciwko budowaniu upamiętnień dla pomordowanych. Są odpowiedzialni za zakłócanie przebiegu uroczystości w Hucie Pieniackiej. Zawołaniem organizacji jest „Ukraina ponad wszystko”. Organizuje obozy szkoleniowe, w tym paramilitarne dla swoich członków i zwolenników, głównie ludzi młodych. Na tych zgrupowaniach prowadzone są wykłady historyczne i światopoglądowe. Członkowie Aliansu prowadzą też popularne blogi polityczne w Internecie. Przywódcą organizacji jest młody człowiek (ur. 1982) Ihor Huż ,

5 „Patriota Ukrainy”^[27]

Organizacja „Patriota Ukrainy” powstała w roku 1999 jako młodzieżowa przybudówka Socjal- Nacjonalistycznej Partii Ukrainy (jej następczynią jest obecnie partia „Swoboda”) Od roku 2005 funkcjonuje jako organizacja niezależna. Jej najsilniejsze ośrodki znajdują się w Charkowie i Kijowie. Posiada aktualnie kilka oddziałów w innych miastach. o tej organizacji jest mowa w tej informacji. Obok tryzubą posługuje się godłem wolfsangel wzorowanym na symbolice faszystowskich Niemiec, do których ideologii nawiązuje. Dowodzi tego stylizowana swastyka z liter „I” i „N” (Idea Nacji) i hasło „nacja ponad wszystko”. Nawiązują do tradycji OUN- Bandery i UPA, ale i tradycji pogańskich, na przykład święta Kupały.

Przywódcy organizacji to zdecydowani militaryści, nieustannie szkolący swych młodych adeptów w sztukach walki. W propagandzie odwołuje się do siły, a za najlepszą drogę do dobrobytu Ukrainy uznają „robienie porządków” w kraju. Akcentują konieczność przeciwstawiania się imigracji i walki z „wrogami Ukrainy”, do których zaliczają też Polaków. Organizacja uczestniczy w licznych wystąpieniach nacjonalistycznych, m.in. gloryfikujących UPA. Wśród zalecanej przez nią literatury znajdujemy prace głównych przedwojennych ideologów nacjonalizmu ukraińskiego „Nacjonalizm” Dmytra Doncowa czy „Nacjokracja” Mykoły Ściborskiego. W ramach swych działań antypolskich, zasłynęła spaleniem polskiej flagi w czasie żałoby narodowej w roku 2010 i grożeniem „wrogom Ukrainy” nową koliszczyzną XXI wieku[28] Przywódcy organizacji zapowiedzieli na swych stronach.

6. Bractwo.

zakłócanie, a nawet zrywanie meczy w czasie trwania EURO 2012 ,odbywających się nie tylko na Ukrainie ale i w Polsce[29] Na czele partii stoi Andrij Biłećkij. Organizacja o charakterze nacjonalistyczno- anarchistycznym powstała w roku 2004. W stosunku do wcześniej przedstawionych mniej radykalna i podejmująca dyskusję z katolicyzmem. Partią przewodzi Dmytro Korczyński. Na stronach internetowych tej partii znajdziemy jednak pochwałę faszyzmu [30]

7. Kijowska Miejska Organizacja OUN

To kolejna organizacja odwołująca się bezpośrednio do ideologii Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów. Została powołana do życia w roku 1995. Prowidnykiem KMO OUN został Bohdan Czerpak. Oficjalnym organem propagandowym KMO OUN jest „Narodowa Trybuna”. Przy organizacji działa tzw. „Szkoła OUN” i Klub czytelników Ukraińskiego Słowa”[31] Organizacja, a szczególnie jej prowidnyk od wielu lat zwalcza wszelkie próby budowania (nawet w Warszawie) upamiętnień ofiar ludobójstwa dokonanego na Kresach przez członków OUN-UPA.[32]

8. Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów na Ukrainie (OUN w U)

Partia powstała w roku 1993. Odwołuje się do tradycji OUN. Przywódcą jest aktualnie Roman Kozak.

9. Ogólnoukraińskie Zjednoczenie „Swoboda” — (ukr. Wseukrajinśke ob'jednannia „Swoboda”)[33].

Pod aktualną nazwą zarejestrowana została w roku 2005. To aktualnie najpopularniejsza i najbardziej wpływowa skrajnie nacjonalistyczna partia głosząca na Ukrainie hasła szowinistyczne, nawiązująca do ideologii Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i Ukraińskiej Powstańczej Armii. Stała się ona znaczącym składnikiem ukraińskiego

życia politycznego i znajduje w zachodniej części Ukrainy coraz więcej zwolenników. Niewątpliwie popularności przysparza jej fakt, że jest aktualnie w opozycji wobec rządzącej ekipy Wiktora Janukowycza lansującej kulturowe, językowe, a nawet religijne zbliżenie z Rosją. Poparcie dla partii wśród starszego pokolenia ogranicza jednak jej postulat przeprowadzenia radykalnej lustracji i dekomunizacji[34]. Prekursorką partii „Swoboda” była założona w roku 1991 organizacja Socjal Nacjonalistyczna Partia Ukrainy. Jak ustalił w swym opracowaniu Tadeusz Olszański przywódcy tej organizacji już w połowie lat dziewięćdziesiątych nawiązali kontakty z europejskimi partiami i ruchami skrajnej prawicy, jawne z francuskim Frontem Narodowym, niejawne z organizacjami neonazistowskimi. Jesienią 2009 roku „Swoboda” weszła w skład Sojuszu Europejskich Ruchów Narodowych jako jedyna organizacja spoza Unii Europejskiej. Partia głosiła ideologię tzw. socjalnacjonalizmu, który łączył radykalny nacjonalizm z radykalnymi hasłami socjalnymi.[35] Program ten podobnie jak program Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów niewątpliwie nawiązywał do niemieckiego narodowego socjalizmu[36]. Także symbol tej partii, litery I + N (Idea Narodu), nawiązywał do symbolu neonazistowskich organizacji europejskich (runa *Wolfsangel*)[37]. Ideologia tej partii podobnie jak wcześniej ta głoszona przez OUN uznaje naród za najważniejszą, naturalną wspólnotę. Prawa narodu stawiane są najwyżej i muszą przed nimi ustąpić prawa człowieka, a nawet prawa własności. W ideologii tej znajdziemy też wątki rasistowskie, twierdzenia o dominacji białej rasy i wyjątkowym miejscu Ukraińców wśród wszystkich narodów.

Z oficjalnymi programami „Swobody” zapoznać się można na stronach tej partii[38]. Jest to program „mocarstwowy”, głoszący prymat Ukrainy w Europie, przy czym Ukraina ma wzmocnić się militarnie przez wejście do NATO i uzyskać dostęp do taktycznej broni jądrowej. W dokumentach nie poruszano kwestii wstąpienia Ukrainy do Unii Europejskiej. Partia „Swoboda” głosi ukraiński skrajny etnocentryzm. Mniejszości zamieszkujące Ukrainę miałyby być pozbawione prawie wszystkich praw.[39] Z oficjalnych dokumentów programowych „Swobody” znikły wprawdzie wątki rasistowskie, ale wiadomo, że jest to raczej zabieg taktyczny, bowiem obok programu oficjalnego istnieje również nieoficjalny, radykalno-rasistowski. Przykładem mogą być wielkie rocznicowe akcje propagandowe poświęcone tradycjom OUN, UPA, dywizji SS-Galizien, batalionów „Nachtigall” i „Roland”, antypolskie akcje w Hucie Pieniackiej czy w Ostrówkach[40].

Na czele partii stoi Oleh Tiahnybok. Był on wcześniej zastępcą szefa SNPU. W roku 1998 z ramienia tej partii wszedł do ukraińskiej Rady Najwyższej. Aktualnie szykuje się do wyborów parlamentarnych roku 2012. „Swoboda” jest wroga wszelkiemu dialogowi historycznemu z sąsiadami Ukrainy. Usprawiedliwia wszystkie krzywdy, których doznali od Ukraińców przedstawiciele innych narodów, za zbrodnie zaś uznaje wszelkie jej zadaniem antyukraińskie działania Rosjan, Polaków, Węgrów. Ostatnio na Ukrainie toczy się też ożywiona dyskusja na temat związków OUN z faszyzmem włoskim[41].

W proteście przeciwko szowinistycznym i rasistowskim wypowiedziom i działaniom „Swobody” oraz innych tego typu organizacji na Ukrainie wypowiadają się już w otwartych listach protestacyjnych przedstawiciele nauki z całego świata[42]. Warto też nadmienić, że prawdopodobnie nieświadoma do końca celów, ideologii i tradycji „Swobody” młodzież polska z Narodowego Odrodzenia Polski spotkała się na „robotycznym spotkaniu” z

przedstawicielami tej partii 29 lipca 2011 roku w Warszawie. Zaproszenie do Warszawy było odpowiedzią na deklarację nawiązania współpracy wysuniętą w stosunku do NOP przez stronę ukraińską. Narodowe Odrodzenie Polski reprezentowali Adam Gmurczyk i Konrad Bednarski, „Swobodę” – Vasyl Pavlyuk, sekretarz Rady Miejskiej Miasta Lwowa, Taras Osaulenko z Kijowa, szef wydziału zagranicznego partii, oraz Stanisław Stohniy, przedstawiciel OZ „Swoboda” w Polsce[43].

Wypowiedzi znanych polityków nacjonalistycznych demaskujące ich prawdziwe poglądy plany na przyszłość:

Tiahnibok Oleg, szef partii „Swoboda”. Wypowiedź z 26 stycznia 2011 roku:

„Nasza Ideologia jest oparta na pracach Dmytro Doncowa [...] [44]”.

Jurij Michalczyszyn, radny Rady Miejskiej Miasta Lwowa, czołowy ideolog partii „Swoboda”. Autor podręcznika do nauczania socjal- nacjonalizmu[45]. Pracy tej i neonazimnowi propagowanemu przez „Swobodę” i Jurija Michalczyszyna poświęcił ciekawy tekst pt. Neonazizm i WO Swoboda na swoim blogu Taras Wozniak[46]. Warto też zapoznać się z samym czasopiśmie nacjonal-rewolucyjnym „Watra”, edukującym czytelników np. o propagandzie Goebbelsa i programach NSDAP[47]. Nie brak tam też tekstów poświęconych samemu Banderze[48]

Odnosnie Dywizji „Galicja” Mychalczyszyn podkreślił: „To są nasi bohaterowie, z których jesteśmy dumni, których będziemy bronić i których dzieło będziemy kontynuować”... „W rzeczywistości my nie słowami, ale czynem udowadniamy, że Lwów – to Bandersztadt, to stolica ukraińskiego nacjonalizmu” – dodał. Ponieważ niektórzy uczestnicy akcji ukrywali twarze pod ciemnymi maskami, jeden z nich wyjaśnił, że „są śledzeni przez służby specjalne” i ukrywają swoje twarze dla własnego bezpieczeństwa i bezpieczeństwa swoich rodzin[49].

Dnia 12 kwietnia 2011 roku Michalczyszyn stwierdził:

„My uznajemy kult siły w służbie idei. Idea ukraińskiej nacji przewiduje priorytet Ukraińca przed innymi ideami—życie i zdrowie Ukraińca ponad wszystkie inne względy. Gdy przy zagrożeniu dla tych wartości konieczne jest działanie, związane z pozbawieniem życia wroga nastawionego do Ukraińca osobnika, oczywiście, takie działanie musi być zrealizowane”. [...] To jest moje stanowisko, to jest stanowisko partii, to jest nasz styl pracy[50].

Komentując kampanię promowania postaci Mikołaja Łemyka sprawcy morderczego zamachu na konsulat sowiecki w roku 1933 Michalczyszyn zapewnił:

Dla mnie Mikołaj Łemyk jest bohaterem zdecydowanie pozytywnym. To wzór do naśladowania w ekstremalnych warunkach historycznych. Jeśli mnie intuicja nie zawodzi, to my zbliżamy się do takich warunków. Dlatego chciałbym powiedzieć, że my działamy nie tyle odtwarzając wzorce przeszłości, ile w ramach przygotowań do przyszłych zdarzeń, w przyszłości... [...] W przyszłości, mam nadzieję, da to swoje rezultaty. Młodzież myśli kategoriami „cool”, „nie cool”. Chcemy sprawić, aby postępowanie takie, jak Łemyka było „cool”” [51].

Na manifestacji i marszu poświęconym pamięci UPA w dniu 14 października 2011 roku Michalczyszyn powiedział:

„My razem z Wami jesteśmy armią, która ma tylko jeden front. Nie mamy nikogo na flankach, nikt nas nie zachodzi od tyłu. Wiecie, przyjaciele, nie jest strasznie, gdy strzelają w pierś... Jest strasznie, gdy strzelają w plecy. Dlatego też, gdy razem pójdziemy ku zwycięstwu, to na naszych tyłach nie powinno być liberastów, tolerastów, ideologicznej agentury wroga. Kiedy pójdziemy w swój ideologiczny pochód, na naszych tyłach nie powinno być Hrycaków, Andruchowiczów, Marinowiczów i innej lewatywowej inteligencji, która nazywa bojowników o wolność narodową „faszystami” i „nazistami”, mówi, że nie jesteśmy tolerancyjni, że jesteśmy zbyt radykalni, że jesteśmy niedemokratyczni. Jesteśmy tacy, jacy jesteśmy. „Swoboda” jest taka, jak naród ukraiński, i ona będzie go bronić.” [52]

Michalczyszyn wzywał też Ukraińców, by uczyli się prowadzenia akcji terrorystycznych i nienawiści do Izraela od Hamasu[53]. Wygłosił na ten temat wykład dla studentów zatytułowany „Wojna partyzancka w mieście”. Kiedy wygłaszał ten wykład za jego plecami wisiała flaga UPA. Oto fragmenty tego wystąpienia:

„Wspaniały i nietolerancyjny naród palestyński wysadza w powietrze najeźdźców, prowadząc wojnę partyzancką w mieście. HAMAS—to islamski ruch antyglobalistyczny, wzorcowy model oporu, gdy wielcy palestyńscy Kulibinowie, Edisonowie i Einsteinowie produkują systemy do ataków rakietowych na Izrael... Tak zwane państwo Izrael powstało absolutnie niezgodnie z prawem. Ono stale posługuje się terrorystycznymi metodami. To państwo zinstytucjonalizowanej segregacji rasowej i eliminacji bez sądu przeciwników politycznych... W obu intifadach naród palestyński wykazał wysoką gotowość do poświęceń, wysokie zdolności mobilizacji. W Strefie Gazy pojawił się nowy typ bojowników ruchu oporu w warunkach miejskich. Przywódcy Hamasu wypracowali nadzwyczajną osobistą pokorę. Ogółem zabito 1.500 Izraelitów, którzy stali się ofiarami palestyńskich bojowników ruchu oporu. Wystąpiło fenomenalne zjawisko bojowników oddających

swoje życie i odbierających (jednocześnie) życie kilku okupantów... Widzimy tu skuteczność walki partyzanckiej z udziałem ideologicznie zaangażowanych bojowników. Palestyńczycy dają nam pozytywne wzory, które należałoby naśladować - narodową solidarność, aktywność społeczną, rolę religii, utrzymanie porządku na ulicach, który zapewniają bojownicy HAMAS-u. Nie zważając na ich bieżącą działalność w przygotowywaniu zabójstw okupantów, wysadzania w powietrze autohttp://pp.wp.tv/i,Paranormalna-Polska-Nowy-porzadek-swiata,mid,893054,index.htmlbusów, ataków na punkty kontrolne, HAMAS będzie wkrótce stanie się legalnym partnerem międzynarodowej społeczności. Ogólnie rzecz biorąc, palestyński ruch oporu, powinien otrzymywać od nas wsparcie i szacunek”[54].

W wykładzie tym wypowiedział się też na temat zagłady ludności żydowskiej podczas II wojny światowej:

Warunki historyczne czasami tak ekstremalnie się komplikowały, że oni (Żydzi) mimo wszystko byli doświadczani przez los. Były takie okresy w historii Europy, szczególnie jasne. Mamy pełną wiedzę na ich temat. I te jasne okresy dają dużo ciepła dla duszy ludności palestyńskiej. Oni o nich nie zapominają i reagują na nie bardzo pozytywnie. Na te jasne okresy. Bezwarunkowo, oni z wielkim entuzjazmem wspominają te fragmenty historii. Mają nadzieję, że nie wszystko jest już stracone...[55] .

Wiaczesław Lichaczew ekspert w dziedzinie badania antysemityzmu i ekstremizmu Związku Żydowskich Gmin Wyznaniowych i Organizacji Ukrainy dowodzi, że Michalczyszyn prezentuje poglądy neonazistowskie i wzywa do „rewolucji socjalnej i narodowej”. Powołuje się na jego wpisy na blogu internetowym prowadzonym przez Michalczyszyna na portalu Live Journal pod nickiem „Nachtigal 88”. Jego zdaniem cyfry z nica to zaszyfrowane hasło „Heil Hitler!”, a słowo „Nachtigal” odnosi się niewątpliwie do ukraińskiego batalionu Abwehry, który dopuścił się w czasie wojny zbrodni przeciwko ludzkości i dokonał m.in. eksterminacji Żydów we Lwowie w pierwszych dniach okupacji niemieckiej. Internauta „Nachtigal 88” pisze na blogu, że na ulicach demonstruje hitlerowskie pozdrowienie, i że „Mein Kampf” Hitlera jest jego „przewodniczką”. Informuje też, że jego „kandydacka” praca naukowa poświęcona była strategiom politycznym NSDAP i włoskiej Partii Faszystowskiej[56].

Z kolei w opracowaniu „Banderyzm 2011 odnaleźć można poruszające wypowiedzi Iryny Faraon członka zarządu partii „Swoboda” i radnej Lwowa min. wezwanie skierowane do Rady Obwodowej Lwowa z 1 marca 2011 o konieczność **zakupienia dla dzieci takich książek , które nauczą „nasze dzieci , jak trzymać broń w rekach”**. Powiedziała też: „*W Galicji jest mnóstwo „chruni” (wyrodków, zdrajców), tworzących partię tolerancyjnych Ukraińców.*” Z kolei dnia 13 stycznia 2011 wypowiedział następujące słowa: „*Ja w ogóle nie uważam za ludzi członków Partii Regionów*”. *Zaapelowała do Lwowian, aby byli egoistyczni, agresywni,*

egocentryczni, bezkompromisowi, aby zapomnieli o obelżywych słowach „tolerancja” i „kompromis”. Na czele państwa stoją bandyci, a najbardziej niebezpieczną dla społeczeństwa ideologią jest ideologia liberalna. „Są tylko dwie drogi – albo banderyzacja Ukrainy, albo bandytyzacja Ukrainy. Trzeciej możliwości nie ma”[57]. Odwołanie do ideologii OUN-UPA znajdziemy też w wypowiedziach **Olega Pankiewicza**, przewodniczący Obwodowej Rady Lwowskiej, partii „Swoboda”. Na wystąpieniu 5 marca 2011 powiedział on: „UPA jest nam potrzebna do walki ideologicznej z wrogami Ukrainy.[58]”

Dnia 14 października 2011 podczas wiecu z okazji powstania Ukraińskiej Powstańczej Armii radna **Faron** powiedziała:

„Historia—to przede wszystkim przywódcy (przywódcy), którzy rzucają wyzwanie czasom. Bandera i Szuchewycz swoją wytrwałą działalnością wygrali dwubój ze swoim własnym czasem historycznym” [...] Idee Bandery i Szuchewycza—to najpewniejsza broń w naszych rękach, ich metody walki—najlepsze podręczniki budowania państwa” [...] Historia dowodzi, że państwo buduje się sztuką i wojną. „Sztuka—z zakresu ducha. Wojna wyzwoleńcza—to jej materializacja. Nasz dzisiejszy marsz narodził się z tej syntezy. Wiemy, że ich śmierć—to jest nasze życie, a tym samym nasza forma zemsty za niewinnie zamordowanych i nasze natchnienie płynące z ich bohaterstwa. Wysiłek UPA—to niezaprzeczalna perspektywa nacjonalistycznej Ukrainy. Stąd taki strach sprawującej władzę hordy przed historycznym faktem istnienia tej armii. Stąd nasze niepowstrzymany postępy i duchowe dziedzictwo naszych bohaterów [...]”[59]

Warto też zapoznać z się wystąpieniem innego młodego nacjonalistycznego działacza **Andrija Libicza** przedstawiciela tzw. „wolnych nacjonalistów” na wiecu w Mostach Wielkich w powiecie lwowskim. Doszło do niego 1 stycznia 2012 roku z okazji 103 urodzin Stepana Bandery i odsłonięcia jego pomnika w Mostach Wielkich. Film ukazujący owo wystąpienie zostało upublicznione[60]. Ukazuje ono Libicza w pozach i retoryce wzorującej się na Mussolinim i Hitlerze. Relację z tego wydarzenia zamieścił na portalu „Salon 24” pod tytułem *Pojawił się banderowski, ukraiński Hitler* internauta występujący pod pseudonimem Szturman[61]. Autor przytacza też w nim fragmenty wystąpienia Libicza. Oto one :

*„...Wódz nie był tolerancyjny i demokratyczny! Prawdziwy Bandera nie bawił się w puste słowa! Za pasem nosił pistolet, w kieszeni nóż i ulotki z apelem, aby zarżnąć jakąś okupacyjną świnię... Banderowcy byli woluntarystami i pluli na opinie innych, żyli miłością do narodu i ostrą nienawiścią do wrogów... W naszych czasach Bandera w żadnym wypadku nie organizowałby akcji protestu bez agresji...Można go uważać za bojownika - nacjonalistę, który każdego dnia walczył o życie narodu. Bandera już dawno rozprawiłby się z Janukowyczem i Azarowem, tak jak rozprawił się z Pierackim, i to byłaby wyższa sprawiedliwość. **Nasza idea jest tak czysta i piękna, że dla jej realizacji dopuszczalne są wszelkie metody**,...” Głodujecie, bo życie w demokracji. Nie potrzebujemy demokracji, czy raczej „żydokracji”...”Wszelkie rozmowy z socjalistycznymi kastratami Bandera kończył bardzo szybko - kulą między oczy.....”Potrzebujemy władzy nacjonalistów, którzy zaprowadzą porządek twardą ręką. Wszystko możecie zmienić sami - ale nie przy urnach*

wyborczych! Naplujcie na polityków – oportunistów! Wasz los jest w waszych rękach, i wszystko można zmienić na ulicy....” [62].

II. Nacjonalizm ukraiński w praktycznym działaniu.

W organizacjach nacjonalistycznych działają przede wszystkim ludzie młodzi. Posługują się Internetem telefonią komórkową Popularyzują swój ruch przez akcje plakatowe, oklejanie swoimi ulotkami klatki schodowe, przystanki, środki transportuMłodzi nacjonaści noszą specyficzny dla subkultur ubiór, swoje twarze ukrywają w kapturach. Symbolikę nacjonalistyczną i swoich idoli popularyzują przez umieszczanie ich podobizn na podkoszulkach, dresach, plecakach itp. Z roku na rok ich szeregi i wyszkolenie młodych nacjonalistów wzrasta.

Jednak najważniejszą metodą popularyzacji nacjonalizmu na Ukrainie są od kilku już lat imprezy masowe i kampanie sponsorowane przez samorządy opanowane przez nacjonalistów gloryfikujące m.in. ludzi odpowiedzialnych za terroryzm w II RP i ludobójstwo dokonane na ludności polskiej w czasie ostatniej wojny. Autorka spotkała się z licznymi gadżetami, które mają przybliżyć te postacie i ich poglądy i działania zwykłym ludziom.

W propagowaniu ideologii OUN i UPA przodują przedstawiciele samorządów miast, które zostały opanowane przez członków partii nacjonalistycznych. Polskiego czytelnika poraża wykaz tematów kampanii reklamowych zatwierdzonych przez władze miasta Lwowa w roku 2011[63].

Znajdziemy wśród nich upamiętnienia poświęcone Stefanowi Banderze, Romanowi Szuchewyczowi, Jewgenowi Konowalcowi, Mikołajowi Łemykowi ,Dywizji SS Galizien, OUN , UPA...

W To co bulwersuje szczególnie to fakt, że w kwietniu 2009 roku we Lwowie partia „Swoboda” dzięki pomocy finansowej Ratusza wystartowała z kampanią skierowana głównie do młodzieży, promującą Waffen SS Dywizję Galizien. Robiła to pod hasłem „Oni bronili Ukrainy”. Takie tematy kampanii ulicznych powinny budzić niepokój, gdyż dowodzą jak daleko posunęła się już propaganda idei szowinizmu ukraińskiego i bezkrytyczność jego odbiorców.. Jednak o wiele poważniejsze w skutkach niż plakatowanie miast i wsi jest masowe uczestniczenie głównie młodych ludzi w marszach i manifestacjach, na których głoszone są oficjalnie hasła szowinistyczne, antypolskie i rasistowskie: 29 stycznia 2011 roku we Lwowie odbył się marsz tysięcy dzieci i młodzieży niosącej emblematy „wolfsangel”, portrety banderowców, flagi banderowskie i pochodnie[64]. Na YOU_TUBE możemy obejrzeć szokujący odbiorców film z tego przemarszu[65]. Równie niepokojące są wpisy w dyskusji pod obrazem, gdzie znajdziemy wpis : „Lachiw ryzaty- UPA ide”[66]

Podobną oprawę miał kolejny marsz nacjonalistów we Lwowie, który poświęcony był 68 rocznicy utworzenia Dywizji SS Galizien i odbył się 28 kwietnia. W marszu uczestniczyło ok. 700 osób, głównie uczniów szkół lwowskich. Marsz prowadził radny Lwowa Jurij Michalcyszyn. Rok wcześniej Dywizja SS była już upamiętniona

podobnym marszem nazwanym „paradą wyszywanek” nazwana tak od haftów na koszulkach ukraińskich. W czasie marszu roku 2011 wznoszono hasła: „Galicja” – Dywizja bohaterów!”, „Melnyk, Bandera – Bohaterowie Ukrainy, „Szuchewycz, Bandera – Bohaterowie Ukrainy!”, „Jedna rasa, jeden naród, jedna Ojczyzna!”, „Pamiętaj, cudzoziemcze, tutaj gospodarzem jest Ukrainiec!”, Bandera przyjdzie, zaprowadzi porządek!” i inne. [67]. Jak podkreślił w swoim ilustrowanym bogato zdjęciami opracowaniu Mirosław Gilarski ten marsz nacjonalistów był bardzo dobrze zorganizowany (podobnie jak poprzednie). Była to manifestacja z bogatą, przemyślaną „oprawą”. Dziesiątki jednakowych flag z nazistowskim znakiem „wolfsangel” i identycznych tablic z emblematem esesmańskiej dywizji Galizien (lew na niebieskim tle), niesionych przez młodzież dowodzą, że przedsięwzięcie to było bardzo kosztowne[68]. 14 października 2011 zwolennicy Bandery i Szuchewycza maszerowali ulicami Kijowa i innych miast[69]. Przedstawiciele WO „Swoboda”, Kun, UNA-UNSO domagali się oficjalnego uznania OUN i UPA, a dnia 14 października świętem państwowym- Dniem utworzenia UPA. Opis przebiegu manifestacji znaleźć można na stronach Towarzystwa Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich w Kędzierzynie Koźlu[70]. Kolejny „Marsz Nacjonalizmu” odbył się we Lwowie 15 października 2011. Był poświęcony

69 rocznicy Ukraińskiej Powstańczej Armii i 52 rocznicy śmierci przywódcy ukraińskich nacjonalistów (rewolucyjnym) Stepana Bandery[71]. Akcję zorganizowały Lwowska obwodowa organizacja społeczna „Patriota Ukrainy”, UNA-UNSO i KUN. Po marszu odbyło się wiec, a na nim występowali przedstawiciele i liderzy organizacji nacjonalistycznych. W swoich wystąpieniach mówili, że żołnierze UPA ginęli nie za takie państwo, w którym żyjemy. Powiedzieli, że nacjonałiści będą nadal walczyć z wrogami, który rządzą Ukrainą. Akcja rozpoczęła się pod pomnikiem Stepana Bandery. Uczestnicy w pochodzie nieśli podobiznami Jewhena Konowalca, Stepana Bandery i Romana Szuchewycza. Skandowali patriotyczne hasła: „Chwała Ukrainie – bohaterom chwała”, „Chwała zwycięstwu – wodzowi chwała”, „Chwała nacji – Śmierć wrogom”, „Jedna rasa, jeden naród, jedna ojczyzna – to Ukraina”, „Pamiętaj, obcy, tu gospodarzem jest Ukrainiec”, „Rewolucja”, „Biały człowiek – Wielka Ukraina”, „OUN – UPA uznanie państwowe”, „Bandera przyjdzie, zaprowadzi porządek”, śpiewali też pieśni o treściach nacjonalistycznych[72].

W kolejnych obchodach gloryfikujących rocznice urodzin Stepana Bandery, do których doszło 1 stycznia 2012 roku we Lwowie Oleh Pańkiewicz powrócił do pomysłu nadania imienia Bandery stadionowi i lotnisku we Lwowie. Wtórował mu Michalczyszyn, nazwę Lwów chce zmienić na „Miasto Bandery”[73]. Przypomina to do złudzenia czasy komunistyczne, a nawet uwielbienie dla przywódców wyrażane przez społeczeństwo północnokoreańskie[74].

Partia „Swoboda” i pozostałe nacjonalistyczne organizacje ukraińskie mają swoje zaplecze także wśród kibiców sportowych, a nawet zwykłych bojówkarzy. Nacjonałiści organizują dla nich specjalistyczne obozy treningowe. Bojówkarze to z reguły ludzie bardzo młodzi. Jak ustalił Mirosław Gilarski są to najczęściej nieletni, nawet poniżej 15 roku życia i właśnie tacy młodzi ludzie uczestniczą w „zadymach” szczególnie we Lwowie[75]

Nacjonałiści opanowali też stadiony piłkarskie. Przykładem może być umieszczenie na trybunach stadiony

Karpat Lwów w czasie meczu z Szachtirem Donieck potężnego portretu Bandery, a na barierach napis „Banderstadt” jako nową nazwa Lwowa. Nacjonałiści podjęli też, na razie bez sukcesu próby nazwania lwowskiego stadionu na którym mają być rozgrywane mecze EURO 2012 imieniem Stepana Bandery. Próby przeciwstawienia się kibicom- szowinistom na Ukrainie może stanowić zagrożenie dla zdrowia i życia. Przykładem może być człowiek, który za usunięcie transparentu z portretem Bandery ze stadionu został pobity i pozbawionym pracy^[76].

Ukraińską organizacją nacjonalistyczną, która szykuje się do zakłócania przebiegu EURO 2012 jest „Patriota Ukrainy”. Informacje na ten temat możemy znaleźć na stronach tej mili militarystycznej organizacji[77]. Co raz więcej doniesień mówi o tym, że „zrywanie” meczy w trakcie mistrzostw na Ukrainie i w Polsce na być zemsta za represjonowanie aktywistów tej organizacji. Groźby te pojawiły się w referacie lidera Oleha Odnożenki[78]. Z kolei kierownik kijowskiej organizacji „PU” Ewgenij Komissar, występując na konferencji prasowej w dniu 29 grudnia 2011 r., powiedział, że „represje” wobec jego zwolenników są związane właśnie z nadchodzącymi mistrzostwami.[79]

Cytowany Komissar, poinformował wcześniej, że jeśli zatrzymani wcześniej aktywiści „PU” zostaną skazani, to my „po prostu nie pozwolimy na przeprowadzenie mistrzostw tak, jak tego chce władza”. „To jest w istocie, nasze ultimatum” – dodał[80].

Niestety, wiele wskazuje na to, że członkowie tej organizacji zdolni są do dokonywania aktów przemocy, gdyż wielu liderów w tym Andrij Bielecki było zamieszanych w rozboje i napady z użyciem broni[81]. Tematowi zagrożeń na stadionach EURO na Ukrainie poświęcony jest też film zamieszczony na You Tube pt. *EURO 2012 a polityka faszystów ukraińskich*, który powstał dzięki współpracy polskich kibiców piłkarskich i środowisk kresowych^[82].

III. Fałszowanie historii i antypolonizm prezentowany przez ukraińskich nacjonalistów

W ideologii współczesnych ukraińskich nacjonalistów występuje silny antypolonizm. Ustępuje on jedynie wrogości do Rosji i Rosjan. Takie podejście wpływa jednoznacznie na interpretację wspólnej historii i prowadzi do sabotowania uroczystości upamiętniających pomordowanych w czasie ostatniej wojny przez nacjonalistyczne formacje ukraińskie Polaków w czasie ostatniej wojny czy odmawiania Polakom prawa do budowania pomników ofiar na Ukrainie. Wbrew oczywistym faktom zwolennicy „Swobody” obarczają Polaków nawet winą za masowe zbrodnie dokonane przez ukraińskich nacjonalistów. Tak działo się na Wołyniu w roku 2008 (w trakcie obchodów 63 rocznicy Rzezi Wołyńskich, tak w Tarnopolu w sierpniu 2009 roku, kiedy Rada Obwodu (odpowiednik naszego województwa) przyjęła z inicjatywy nacjonalistycznej partii „Swoboda” apel, w którym żądała przeprosin od Polski za „czystki etniczne” podczas II wojny światowej. Krytykuje też uchwałę Sejmu RP z 15 lipca w sprawie tragicznego losu Polaków na Kresach Wschodnich[83]. Taką zmanipulowaną i fałszywą wiedzę o przeszłości przekazują nacjonałiści swojej młodzieży. Rodzi to i nieuchronnie będzie rodzić zadrażnienia w stosunkach polsko-ukraińskich.

Dnia 30 kwietnia 2011 roku w audycji Radia „Era” członek politrady „Swobody” Andrij Ilienکو oświadczył, iż „Polaków trzeba tak samo nienawidzić jak Moskali, bo przed II wojną światową swoimi akcjami ludobójczymi chcieli zniszczyć Ukraińców, ale dzięki Banderze Polacy nie potrafili wymordować wszystkich Ukraińców w II RP”[84]. Obiektem szczególnych zafałszowań są ludobójcze działania Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i Ukraińskiej Powstańczej Armii wobec ludności Polskiej (a także innych narodowości zamieszkujących Kresy II RP). Wyjątkowo bolesne dla strony Polskiej jest przrzucanie na Polaków odpowiedzialności za przeprowadzoną z niezwykłym okrucieństwem rzeź co najmniej 150 tys. polskich cywilów najpierw na Wołyniu, potem Podolu, Polesiu, Lubelszczyźnie...

Nie dopuścić do ujawnienia prawdy—Ostrówki i Wola Ostrowiecka na Wołyniu

Do skandalu doszło w czasie prac ekshumacyjnych prowadzonych w lecie 2011 Roku przez polskich archeologów w nieistniejących już polskich wsiach Wołynia, Ostrówki Wola Ostrowiecka[85]. Większość ofiar ludobójstwa dokonanego przez członków OUN, UPA i miejscową ludność ukraińską to kobiety i dzieci, w sumie 1080 osób. W jednym z odkrytych grobów znaleziono ponad 230 ciał, w tym 100 dzieci do lat sześciu i 50 do lat 14. Reszta to kobiety i tylko kilku mężczyzn. Badania od początku odbywały się pod wielką presją nagonki prasowej ze strony nacjonalistów ukraińskich[86]. Eskalacja wrogiej kampanii doprowadziła do napadu na archeologów i rozrzucania kompletowanych przez nich szczątków polskich ofiar przez członków „Swobody”.

Pomnik w Hucie Pieniackiej.

W Hucie Pieniackiej, polskiej wsi w powiecie lwowskim doszło w czasie ostatniej wojny do straszliwej zbrodni. Niemal wszyscy jej mieszkańcy w liczbie 1100 zostali bestialsko wymordowani przez Oddziały SS-Galizien przy współudziale UPA i okolicznej ukraińskiej ludności[87]. W roku 2010 w miejscu tym prezydenci Polski i Ukrainy odsłanili pomnik. Nie ma na nim napisu, kto był sprawcą mordu, a sama uroczystość była pikietowana przez ukraińskich nacjonalistów. Każda pielgrzymka rodzin pomordowanych do tego miejsca męczeństwa odbywa się dziś w atmosferze presji ze strony nacjonalistów. Przewodniczy im najczęściej Ratysław Nowożenec, były radny lwowskiej rady obwodowej lider partii „Swoboda”. Nacjonałiści ustawili też koło pomnika napisy fałszujące historię tego miejsca[88].

Pomnik Romana Szuchewycza umieszczony na Polskiej szkole i pomnik profesorów lwowskich.

Faktem szczególnie perfidnym i bulwersującym Polaków jest umieszczenie na ścianie budynku szkoły polskiej we Lwowie popiersia Romana Szuchewycza, przywódcy UPA, który nakazywał podwładnym bezlitośnie mordować Polaków. Doszło też do profanacji pomnika polskich profesorów Lwowa na Wzgórzach Wóleckich dokonanej przez nacjonalistów ukraińskich. Odsłonięcie 5 lipca 2011 roku nowego pomnika ku czci profesorów

lwowskich pomordowanych w 1941 roku przez Niemców i Ukraińców odbyło się w atmosferze skandalu. Prowokującą stronę polską i aroganckie było wystąpienie radnego Olega Pankiewicza (Oleha Pańkewycza) ze „Swobody”. Na pomniku nie umieszczono, podobnie jak w Hucie Pieniackiej informacji, z czyjej ręki spotkała profesorów śmierć i ani słowa o tym, że byli Polakami. Oleh Pańkiewicz za to zażądał na konferencji we Lwowie od władz polskich demontażu pomnika polskich ofiar ludobójstwa nacjonalistów ukraińskich we Wrocławiu i nieuznawania przez Sejm polski UPA za formację zbrodniczą[89].

Brak jednoznacznego potępienia przez stronę polską ludobójców i czystki etnicznej, która doprowadziła do opuszczenia przez Polaków województw wschodnich, prowadzi tymczasem do tak kuriozalnych, ale równocześnie niebezpiecznych sytuacji, jak pojawianie się ze strony organizacji ukraińskich roszczeń „deportowanych z Polski Ukraińców” o odszkodowania materialne i moralne ze strony Polski. Plany nacjonalistów dotyczą podniesienia tych roszczeń na fora międzynarodowe.[90].

Roszczenia terytorialne względem Polski

Coraz częściej na Ukrainie pojawiają się hasła „zwrotu” Ukrainie „etnicznych ziem ukraińskich”. Nawoływał do tego deputowany Rostysław Nowożeniec na wiecu poświęconym Dniu Jedności Ukrainy. Tak samo wypowiadał się Jurij Szuchewycz, syn komendanta Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA), Romana Szuchewycza. Oto ich wypowiedzi: – „Straciliśmy Łemkowszczyznę, Nadsanie, Chełmszczyznę i Podlasie, które weszły w skład Polski...” – mówił na wiecu Nowożeniec. [...] – „Jedności kraju jeszcze nie osiągnęliśmy, lecz powinniśmy do niej dążyć” – oświadczył Nowożeniec. – „To prawda: jeszcze nie wszystkie etniczne ziemie (ukraińskie) zostały zebrane w całość. Do prawdziwej jedności dojdziemy, kiedy zbierzemy te ziemie, które znajdują się jeszcze poza granicami Ukrainy...[91]...” – powiedział Jurij Szuchewycz. Nowożeniec przewodniczy fundacji Ukraina-Ruś, która w roku 2010 wydała przewodnik po ukraińskich miejscach w Polsce. Znalazło się w nim m.in. twierdzenie, że poeta Juliusz Słowacki i królowie Zygmunt August oraz Stanisław August Poniatowski byli Ukraińcami, a także, że Kraków jest „staroukraińskim grodem”[92]

O mentalności „imperialnej” nacjonalistów ukraińskich tak napisał na swoim blogu Eugeniusz Lubański: „Na to, że powiedziałem w pewnej dyskusji, iż Kraków to miasto polskie i królewskie jeden z banderowców, który współtworzył „Swobodę” we Lwowie powiedział, że myśmy za mało was Polaków wieszaliśmy. Właśnie z takimi banderowcami trzeba budować wspólną przyszłość polsko-ukraińską”[93].

Polityka nacjonalistów skierowana przeciw mniejszości polskiej.

Jednym z przykładów utrudnień, które spotykają polską mniejszość ze strony nacjonalistów ukraińskich są losy polskiego kościoła pod wezwaniem św. Magdaleny we Lwowie. Władze komunistyczne zamieniły ją na salę koncertową i klub dla młodzieży. Polacy mieszkający we Lwowie bezskutecznie od 20 lat walczą o zwrot tej

świętyni[94].

Szykany ze strony nacjonalistów dotknęły też parafii rzymskokatolickiej w Ostrogu (nieдалeko Równego). 24 stycznia 2012 roku zakłady energetyczne z Ostroga na rozkaz władz miejskich uniemożliwiły działanie dzwonów kościelnych, które drażniły nacjonalistów. Należący do „Swobody” mer Ostroga Aleksandr Szyker wystąpił przeciwko lokalnym Polakom i dzwonom na „Anioł Pański” w ich kościele[95].

Podobnie uciążliwe są ciągnące się latami starania o Dom Polski we Lwowie, mimo że strona polska jednostronnie przekazała Związkowi Ukraińców w Polsce ogromny Narodowy Dom w Przemyślu, od którego to posunięcia strona ukraińska uzależniała przekazanie Polakom nieruchomości we Lwowie[96].

Tymczasem organizacje nacjonalistyczne nielegalnie przypisujące sobie prawo bycia przedstawicielami i wyrazicielami poglądów całego narodu ukraińskiego prowadzą w Polsce aktywną politykę międzynarodową. Na spotkaniach z marszałkami polskiego sejmiku czy polskim eurodeputowanym oprotestowują np. projekt uchwały wniesiony przez Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL) o ustanowieniu 11 lipca Dniem Pamięci Męczeństwa Kresowian[97]. Wielu Ukraińców niezgadających się z działaniami ekstremalnej prawicy i takich partii jak „Swoboda” wyraźnie oczekuje wsparcia ze strony Polski. A co widzą? Pełną chęć do współpracy z radykałami ukraińskimi ze strony rad miejskich wielkich miast polskich, Wrocławia, Krakowa i Lublina.

IV. Nieliczni „sprawiedliwi”

Na Ukrainie, nawet zachodniej, pojawiają się autorzy, głównie intelektualiści, którzy starają się przeciwstawić mitologizowaniu tradycji OUN i UPA przez dzisiejszych ukraińskich skrajnych nacjonalistów, niekoniecznie przy tym reprezentują zwolenników Rosji. Podejmują dyskusję i polemiki z ideologami „Swobody” i innych nacjonalistycznych organizacji. Wypowiedzi niektórych chciałabym zaprezentować[98].

Pierwszy z nich to Wasyl Rasewycz, autor wielu bardzo mądrych artykułów. W jednym z nich opublikowanym na portalu Zaxid.net, i cytowanym na polskich portalach można znaleźć przenikliwą interpretację zachowania naszych sąsiadów:

[...] Współczesne społeczeństwo ukraińskie nie wyróżnia się specjalną tolerancją wobec poglądów. Badania socjologiczne uparcie pokazują wysoki poziom ksenofobii wśród ludności ukraińskiej [...]. Członkom WO „Swoboda” nie jest potrzebna harmonia między grupami etnicznymi we współczesnym społeczeństwie ukraińskim, im jest potrzebne ustawodawcze wzmocnienie przywilejów z tytułu posiadania w żyłach ukraińskiej krwi, dlatego właśnie domagają się oni specjalnych przywilejów dla „„tytułowej”” nacji albo dla jakiegoś wyznania religijnego [...][99].

Drugim ukraińskim autorem, o którym chciałabym wspomnieć, jest Pawło Zubjuk. Podjął on trudną polemikę z

nacjonalistami. W tekście pod znamienym tytułem *Czy mamy prawo zabijać Polaków*[100] próbuje on wyjaśnić rodakom, co zdarzyło się na Wołyniu. Od początku zastrzega się:

Oczywiście, zdaję sobie sprawę, że wielu czytelników natychmiast uzna moje rozważania za zdradę. Zgodnie z ich logiką, prawda jest tylko jedna: Polacy—to okupanci—ciemnizycciele, Ukraińcy—to niewinne ofiary, które miały prawo do obrony. Jakikolwiek odchylenie, na milimetr w lewo lub w prawo od tej bezapelacyjnej prawdy—to „pełzanie przed polskimi sponsorami” i „narodowe samobiczowanie”. Ach tak, jeszcze „tolerastja”. Termin ten, ukuty przez rosyjskich szowinistów, nasi „patrioci” najbardziej ukochali i używają przy każdej okazji.[101]

Na końcu apeluje do rodaków:

Spróbujmy nie myśleć szablonowo, nazywajmy rzeczy po imieniu. Nie kreślmy obrazu sąsiednich narodów jako burżujów w cylindrach, panów z nahajkami, katów z bałałkami i tym podobnych. Nie wyobrażajmy sobie wszystkich ukraińskich organizacji, partii i instytucji wojskowych jako takich sobie niedoścignionych, idealnych rycerzy—bohaterów. Dostrzegajmy błędy zarówno w naszej przeszłości, jak i w naszej współczesności. Może wtedy w końcu nauczymy się wyciągać prawidłowe wnioski. I zdobędziemy prawo do ludzkiej przyszłości”[102].

Temat prześladowania niechętnych „Swobodzie” naukowców i publicystów podjął w swoich tekstach Ostap Krywdyk. Pisał:

Pierwszym zwiastunem działań „Swobody” w stosunku do nowych przeciwników ideologicznych był nacisk na Ukraiński Uniwersytet Katolicki. Odmowa Lwowskiej Rady Miejskiej, zdominowanej przez „Swobodę” zwolnienia Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego od podatku gruntowego nie jest przypadkowa. Uniwersytet jest ideologiczną alternatywą dla radykałów. Tu, na przykład, pracuje jeden z konsekwentnych krytyków radykalnego nacjonalizmu Jarosław Hrycak. [...] Drugą „jaskółką” stało się niedawne zwolnienie innego niewygodnego intelektualisty, aktywnego uczestnika procesu polsko-ukraińskiego pojednania Tarasa Woźniaka ze stanowiska szefa Departamentu Stosunków Międzynarodowych Lwowskiej Rady Miejskiej pod pretekstem—„nieobecności”, „spóźnienia”. W sposób oczywisty redaktor czasopisma „I” i moderator lwowskiego środowiska intelektualnego przeszkadzał „Swobodzie”, zajmując dotychczasowe stanowisko. W związku z tymi wydarzeniami pojawiły się pewne pytania. Czy mamy beczynn timer czekać na zwolnienie z pracy następnych „nielojalnych” lwowskich dyrektorów szkół i muzeów? Jak zachowają się kontrolowane przez „Swobodę” lokalne rady miejskie w stosunku do dziennikarzy gazet, którzy mają odmienne poglądy?... Zwróćmy uwagę na słowa, śpiewane we Lwowie 11 kwietnia 2011 roku przez protestujących przeciwko Janukowyczowi: **„Nachtigall i Roland—wojsko—wyzwalają kraj aryjski. Za kraj aryjski—Ukrainę, będziemy walczyć aż do śmierci”**. Te protesty organizowała „Swoboda”[103].

Jeszcze ostrzejszą ocenę wystawił ten autor całej partii „Swoboda”:

Niezdolność do dialogu i egoizm, kategoryczność i samouwielbienie, aktywne wykorzystanie „mowy nienawiści” składają się na styl tej partii. Idea skierowana na lumpen-proletariat nie jest w stanie systemowo konkurować w sferze budownictwa państwowego, ponieważ nie może być podstawą do praktycznej realizacji polityki (public policy). W czym „swobodowscy” propagandziści są lepsi od komunistycznych? Drugi ważny element systemu gry „Swobody” – to agresja, (która jest, jak wiadomo, drugą stroną strachu), i przemoc—jako zalecane i pożądane środki działania.

Gdy aktywiści „Swobody” skandują hasło „Śmierć wrogom”—w jaki sposób oni zamierzają to realizować? Na podstawie czyich decyzji—i czy przewidziana jest instancja apelacyjna? A może „nie ma osób niewinnych”? Jak to hasło „Śmierć wrogom” ma się do skasowania kary śmierci w państwie ukraińskim i jej zniesienia w większości cywilizowanych krajów na świecie? Czy „Swoboda” zamierza przekształcać się w rewolucyjny wojskowy sąd polowy i zastąpić sobą organa prawa i porządku publicznego? Władze chętnie zareagują na wybuchy przemocy—wtedy nie tylko będą mogły dobrze przećwiczyć działania oddziałów „berkutowców”, ale także zwiększyć swój autorytet w trakcie „przywracania porządku w imię demokracji”. [...] Etniczni Ukraińcy stanowią większość w swoim kraju i dlatego nie mają prawa uciekać się do ideologii i działań właściwych dla mniejszości narodowych. Właśnie oni mają obowiązek jednoczyć wokół siebie inne mniejszości narodowe Ukrainy, integrować je, prowadzić dialog z ich pamięcią historyczną, wypracowywać pokój społeczny i udoskonalać państwo. Partia „Swoboda” nie ma monopolu na nacjonalizm i ukraińskie problemy. Ultragalicyjski swobodowski nacjonalizm—jest zły i szkodliwy dla ukraińskiej sprawy w tym kształcie, w którym jest propagowany obecnie. Dlatego też sukces „Swobody” obecnie—to klęska sprawy ukraińskiej[104].

V. Podsumowanie

Wielu komentatorów sceny politycznej, głównie po stronie ukraińskiej, zauważa, że rozwój ruchu nacjonalistycznego w archaicznej narodowo-socjalistycznej formie jest inspirowany i finansowany z zewnątrz. Mówi się o pieniądzach ze wschodniej Ukrainy lub nawet z państw ościennych. Są to jednak przypuszczenia i spekulacje, choć należy zauważyć, że przemawia za nimi analiza korzyści. Kto zatem jest głównym beneficjentem neobanderyzmu? Niektórzy komentatorzy podkreślają, że Janukowycz doszedł do władzy i jest ją w stanie sprawować właśnie dzięki temu, że umiejętnie potrafi wykorzystać lęk Ukraińców przed neobanderyzmem[105]. Dlatego go toleruje, a może nawet po cichu wspiera. Wydaje się też, że w dłuższej perspektywie geopolitycznej, istnienie „Swobody”—silnej formacji nacjonalistycznej na Zachodniej Ukrainie może być na rękę Rosji. Zbliżenie z Unią Europejską może okazać się trudne, a nawet niemożliwe dla kraju w którym funkcjonują i sprawują władze na razie samorządową partię i organizacje głoszące hasła szowinistyczne i antydemokratyczne.

Działania władz w Kijowie nie są jednoznaczne. Z jednej strony dekrety Juszczenki dotyczące nadania Szuchewyczowi i Banderze tytułu bohaterów Ukrainy zostały uchylone, z drugiej strony rośnie ilość pomników i upamiętnień ich imienia, a Rada miejska w Łucku nadaje Banderze honorowe obywatelstwo tego miasta[106]

Ciekawy artykuł na temat możliwych scenariuszy przyszłości Ukrainy opublikował ostatnio Stanisław Srokowski [107]

Wasył Rasewycz uważa, że jeżeli nacjonałiści ze „Swobody” realnie, a nie tylko werbalnie podążają drogą OUN i UPA, należy się spodziewać ofiar, zarówno wśród zwolenników liberalnego społeczeństwa obywatelskiego, jak i wśród samych liderów „Swobody”[108].

Badacze problematyki w tym Tadeusz Olszański dowodzą, że *„Sukces „Swobody” i podobnych jej ugrupowań świadczy o rosnącym zapotrzebowaniu części społeczeństwa ukraińskiego na nową pravicę o charakterze antydemokratycznym, ksenofobicznym oraz prosocyjnym i pronatalistycznym. Dalszy wzrost jej popularności może wywołać reakcję w postaci rozwoju i powstawania podobnych programowo ugrupowań, nie odwołujących się do tradycji ukraińskiego nacjonalizmu lub otwarcie mu wrogich”* [109].

Większość członków organizacji nacjonalistycznych to młodzież, która zawsze jawi się jako protagoniści buntu i rewolucji. Ideologia, którą serwują im przywódcy zawiera gloryfikację siły, przemocy i ksenofobii. Może to prowadzić do eskalacji napięcia we wzajemnych stosunkach polsko-ukraińskich zarówno na poziomie samorządów jak i państw. Poważne obawy budzą między innymi groźby kierowane przez niektóre nacjonalistyczne organizacje ukraińskie dotyczące przerywania meczy w czasie Euro 2012. Trzeba jednak mieć nadzieję, że obecne władze Ukrainy nie dopuszczą, by szowiniści mieli wpływ na politykę zagraniczną i przebieg mistrzostw w piłce nożnej. Tymczasem strona polska, choćby w osobie jednego z głównych komentatorów kwestii ukraińskich, Piorta Maciążka, wyraża pełną optymizmu tezę:

Od przeszło 350 lat w ukraińskiej myśli politycznej dominuje przekonanie, że strategiczny wybór gwarantujący własnego hetmana (dziś: prezydenta) i zachowanie majątków ziemskich przez starszyzną kozacką (obecnie: interesy oligarchów) to jedyna właściwa droga dla Ukrainy. Ukraińska klasa polityczna uważa, że lepiej jest trwać, niż reformować. A sensowne reformy nad Dnieprem można wprowadzić jedynie razem z UE [...] [110].

I dobrze, ale w tym scenariuszu autor nie uwzględnił, podobnie jak większość piszących o tym zagadnieniu Polaków, jednego: że po drodze mogą zdarzyć się rzeczy nieprzewidywalne i dużo, dużo zła..., że ono już czeka zakłute w tej strasznej ideologii, której głównym twórcą i symbolem był i jest Doncow, przyczajone i gotowe do skoku...

---

[1] D. Doncow, *Nacjonalizm*, tłum. i oprac. W. Poliszczuk, przedm. B. Grott, Kraków 2008.

[2] Wstawić tu wszystkie książki o Ludobójstwie: Siemaszkowie itd.....

- [3] D. P. Kucharski, *Dlaczego nie pamiętamy o polityce wschodniej?*, „Nasza Polska” 2011, nr 43.
- [4] Najlepszym dowodem może być praca Romualda Niedzielki wydana przez IPN pt. *Kresowa księga sprawiedliwych 1939-1945”O Ukraińcach ratujących Polaków poddanych eksterminacji przez OUN- UPA*, Warszawa 2007.
- [5] *Nacjonalizm eklektyczny na postsowieckiej Ukrainie .Radykalizm transnacjonalistyczny Ukraińskiego Zjednoczenia Narodowego*. [w:] Doktryny i ruchy współczesnego ekstremizmu politycznego pod red. Edwarda Olszewskiego, Lublin 2004 s.237-251; *Dylematy ruchu narodowego na postsowieckiej Ukrainie* [w:] Ideologie ,doktryny i ruchy narodowe: wybrane problemy pod red. Stefana Stępnia, Lublin 2006, s.167-184.
- [6] T. A. Olszański, *Partia Swoboda – nowa jakość na ukraińskiej prawicy*, [on-line]
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2011-07-05/partia-swoboda-nowa-jakosc-na-ukrainskiej-prawicy> . 5 VII 2011
- [7] M. Gilarski, *Banderyzm 2011*[7] , którego maszynopis jest w posiadaniu autorki . Tekst jest też dostępny on-line: <http://lubczasopismo.salon24.pl/krakowrazem/post/309598,banderyzm-2011>
- [8] <http://www.kresy.pl/> Data dostępu 10 X 2011.
- [9] <http://www.kresowianie.com/> data dostępu 10 X2011
- [10] <http://www.kresowy.pl/news.php> data dostep 10 X 2011
- [11] <http://www.polskiekresy.pl/data> dostępu 10X2011
- [12] <http://kresy24.pl/> 1 X 2011. data dostępu 10X 2011.
- [13] <http://wolyn.btx.pl/> data dostępu 10X 2011
- [14] <http://kresy24.pl/archiwum-kresowe/>, data dostępu 10 X 2011
- [15] <http://bezprzesady.pl/>, Data dostępu: 10 XI 2011.
- [16] Np. [Stop UPA & Banderism! They are a hate group!](#) Data dostępu: 3 I 2012; Huta Pieniacka, data dostępu 1X 2011 i inne.
- [17] Np. <http://ludobojstwo.blogspot.com/>; Data dostępu: 15 XI2011.

[18] <http://www.isakowicz.pl/>, Data dostępu 10 XI 2011.

[19] <http://ksi.kresy.info.pl/> dostępu 15 XI 2011.

[20] . Data dostępu 1 X 2011.

[21] Oficjalna strona internetowa ugrupowania to : <http://cun.org.ua/> dostęp: 5 X 2011

[22] Mykoła Michnowśkyj (1873-1924) był działaczem politycznym, publicystą, prawnikiem. Drukował w następujących pismach: „Samostijna Ukrajina” (Lwów 1905), „Chliborob” (Łubnie 1905), „Zaporizzija” (Katerynosław 1906), „Słobożanszczyna” Charków (1906), „Snip” (Charków 1912-1913). Analizy jego prac dokonał Krzysztof Łada w swych artykułach: *Pomiędzy wypędzeniem a eksterminacją. Nacjonałiści ukraińscy wobec Polaków na Kresach*, [w:] C. Partacz, K. Łada, *Polska wobec ukraińskich dążeń niepodległościowych w czasie II wojny światowej*, Toruń 2003; „*Musimy ich wyniszczyć, musimy oczyścić Ukrainę*”, [w:] C. Partacz, K. Łada, *op. cit.*; *Teoria i ludobójcza praktyka ukraińskiego integralnego nacjonalizmu wobec Polaków, Żydów i Rosjan w pierwszej połowie XX wieku*, [w:] *Wołyń i Małopolska Wschodnia 1943-1944*, red. C. Partacz, B. Polak, W. Handke, Koszalin-Lesno 2004. Główna ukraińska praca poświęcona Michnowśkiemu to apologetyczna książka Petro Mirczuka, *Mykoła Michnowśkyj. Apostoł Ukrajinskoji derżawnosti*, Filadelfia 1960.

Najbardziej znaczącą rolę w propagowaniu skrajnego ukraińskiego nacjonalizmu odegrał jego czołowy ideolog Dmytro Doncow (1883-1973). Z pochodzenia naddnieprzaniec, emigrant ukraiński, redaktor i wydawca naukowo-literackiego czasopisma wychodzącego we Lwowie - „Wistnyk”, autor szeregu prac, z których najważniejsza był *Nacjonalizm*, Lwów 1926 (polskie wydanie: *Nacjonalizm*, tłum. i oprac. W. Poliszczuk, przedm. B. Grott, Kraków 2008). Zamieszczał on swoje artykuły zarówno w pismach legalnych, jak i nielegalnych, pod własnym nazwiskiem lub pseudonimami. Ogłoszona w roku 1926 przez Doncowa w pracy *Nacjonalizm* doktryna nacjonalizmu ukraińskiego wywarła potężny wpływ na kształtowanie się postaw młodych Ukraińców zamieszkujących przed wojną w Polsce, Doncow był przez nich uznawany niemal za proroka. Jego stosunek do religii, do świata wartości absolutnych był wrogi. Jest faktem, że najbardziej bezwzględni przywódcy nacjonalizmu ukraińskiego, Stepan Bandera i Roman Szuchewycz, wychowali się na pracach Doncowa, ba, traktowali je jak biblię. Główne znaczenie Doncowa polegało na tym, że jego tezy propagandowe pozwoliły wychować nowy typ bojownika, żądnego odwetu, nienawidzącego wszystkiego, co obce. J. Łobodowski. *Dmytro Doncow. Życie i działalność*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 1981, nr 55, s. 145-160; W. Poliszczuk, *Gorzka prawda. Zbrodnicość OUN-UPA (spowiedź Ukraińca)*, Toronto 1994 idem, ; *Dowody zbrodni OUN i UPA. Działalność ukraińskich struktur nacjonalistycznych w latach 1920-1999*, Toronto 2000; idem, *Ideologia nacjonalizmu ukraińskiego*, Toronto 1996; *Nacjonalizm ukraiński w dokumentach*, cz. 1-3, Toronto 2002-2003 i wiele innych tego autora; B. Grott, *Co powinniśmy wiedzieć o nacjonalizmie ukraińskim. Rozważania wokół książki Dmytro Doncowa „Nacjonalizm”*, [on-line] http://www.rodaknet.com/rp_art_4463_czytelnia_upa.htm (10 X 2011); L. Kulińska, *Działalność terrorystyczna i sabotażowa nacjonalistycznych organizacji ukraińskich w*

Polsce w latach 1922-1939, Kraków 2009, s. 52-57 i in.

[23] Strona oficjalna internetowa ugrupowania to : <http://unaunso.org/> dostęp: 5 X 2011.

[24] *Juwiłejnyj Z'jizd UNA-UNSO, pryswiaszczenyj 10-riczczju orhanizaciji (Kyjiw. 30 czerwnia 2000 r.)*, [on-line] 6 X 2011

[25] Oficjalna strona internetowa ugrupowania: [on-line] ,data dostępu 5 X 2011.

[26] Oficjalna strona internetowa ugrupowania: [on-line] <http://nation.org.ua/index.html> data dostępu 6 X 2011

[27] Oficjalna strona internetowa ugrupowania: [on-line] data dostępu 6 X 2011.

[28] Informacja na ten temat na stronie internetowej

<http://www.kresy.pl/wydarzenia?zobacz/w-kijowie-spalili-polska-flage>, dostęp : 15 X 2010. czy

<http://kronikanarodowa.blog.pl/id,5792316,title,Swiat-Ukraina-Organizacja-Patriota-Ukrainy-pali-polska-flage,index.html?ticaid=6dc64>, data dostępu: 15 X 2010.

[29] Informacje na ten temat na stronie internetowej organizacji , stronie

<http://lenta.ru/news/2011/12/29/patriot/> data dostępu 30 XII 2011 oraz na stronie

http://gazeta.ua/ru/articles/politics/_patriot-ukrainy-obeschaet-sorvat-matchi-evro-2012-bez-vzryvchatki/416717 data dostępu 1 I 2012.

[30] Patrz strona internetowa <http://www.bratstvo.info/ua/tvori/2851-pochemu-my-lyubim-fashizm#comments>. data dostępu 10 X 2011

[31] <http://www.ukrslovo.net>, data dostępu : 15 XI 2011.

[32]

[33] Oficjalna strona internetowa ugrupowania: [on-line] <http://www.svoboda.org.ua/>. data dostępu 15 X 2011.

[34] Program Partii na stronie internetowej http://www.svoboda.org.ua/pro_partiyu/prohrama/, data dostępu 2 XI 2011.

[35] Olszański

<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2011-07-05/partia-swoboda-nowa-jakosc-na-ukrainskiej-prawicy>

[36]Znajdziemy na ten temat informację w opracowaniu Olszańskiego na stronie <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2011-07-05/partia-swoboda-nowa-jakosc-na-ukrainskiej-prawicy> i odesłanie do strony

<http://web.archive.org/web/20140909112215/http://2000.net.ua:80/2000/derzhava/ekspertiza/71527>. Autor ten przypomina też, że strona została zamknięta wiosną 2011 roku i przypuszczalnie działa pod innym adresem a można tam było znaleźć m.in. tłumaczenia (z przekładów rosyjskich) artykułów A. Rosenberga, E. Röhma i J. Goebbelsa, a liczba 88 w adresie to cyfrowy ekwiwalent skrótu HH (Heil Hitler), powszechnie używany przez europejskich neonazistów. Dowodzi też, że wśród aktywistów Swobody cieszy się popularnością pieśń nawiązująca do próby restytucji państwa ukraińskiego pod egidą III Rzeszy latem 1941 roku: „Nachtigal i Roland wojsko wyzwalają kraj aryjski / Kraj aryjski, Ukrainę...” (za: Ostap Krywdyk, *Nejakisnyj nacjonalizm*, http://www.pravda.com.ua/articles/2011/04/20/6122719/view_print/).

[37] Symbol ten zwany „wilczym hakiem” według ustaleń Mirosława Gilarskiego zamieszczonego w opracowaniu „Banderyzm 2000” <http://lubczasopismo.salon24.pl/krakowrazem/post/309598,banderyzm-2011> był używany przez NSDAP i Hitlerjugend. Udowodnił on prezentując dowody w postaci fotografii, że były emblematem umieszczanym na sprzącie jednostek SS w tym drugiej Dywizji Pancerniej SS „Das Reich”, a pod koniec wojny jednostki dywersyjne „Wehrwolf. Po wojnie symbol ten wykorzystywany był przez organizacje neonazistowskie w różnych krajach : USA, Niemczech czy krajach Skandynawskich. Patr: , Banderyzm-2011, data dostępu: 1 XII 2011.

[38] Oficjalny dokument Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy, [on-line] http://svoboda.org.ua/pro_partiyu/prohrama/ (25 V 2011) i [on-line] http://svoboda.org.ua/pro_partiyu/prohrama/konstytutsiya/ (25 V 2011).

[39] Oficjalny dokument Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy, [on-line] http://svoboda.org.ua/pro_partiyu/prohrama/ (25 V 2011). Zob. [on-line] http://svoboda.org.ua/pro_partiyu/prohrama/konstytutsiya/ (25 V 2011).

[40]

[41] Ukraiński nacjonalizm a włoski faszyzm 1922-1939 <http://uamoderna.com/index.php/md/98-zaitsev> data dostępu 3 I 2012.

[42] Zob. list otwarty, [on-line] (16 V 2011).

[43] Relacja z tego spotkania znalazła się na oficjalnej stronie „Swobody” <http://www.svoboda.org.ua/diyalnist/novyny/023314/> (1 VIII 201).

[44] M. Gilarski, „Banderyzm...<http://lubczasopismo.salon24.pl/krakowrazem/post/309598,banderyzm-2011> Data dostępu 12 IX 2011.

[45] Warta, wersja 0.1, Idea Nacji, Lwów 2010, wyd. Euroswit, ss.420.

[46] <http://firtka.if.ua/?action=blogs&id=218>, data dostępu 10 XII

[47] <http://www.vatra.cc/chervone-i-chorne/hebbels-malenka-abetka-natsional-sotsialista.html>, data dostępu 10 XI 2011.

[48] <http://www.vatra.cc/yevropa/nash-bandera.html>, data dostępu 10 XI 2011.

[49] Zob. We Lwowie przeszedł marsz na cześć Dywizji Galicja (У Львові пройшов марш молоді на честь дивізії «Галичина»), [on-line] <http://zaxid.net/newsua/2011/4/28/210035/> Data dostępu 29 IV 2011. Wypowiedź zamieszczona też na portalu Kresy.pl pod nagłówkiem *Michalczyszyn gotowy zabijać w imię ukraińskiej idei narodowej* Data dostępu 30 X 2011.

[50] M. Gilarski „Banderyzm 2011” dostępny on-line: <http://lubczasopismo.salon24.pl/krakowrazem/post/309598,banderyzm-2011>, Data dostępu: 12 IX 2011.

[51] *Lwowski radny Michalczyszyn jest gotowy zabijać.* (za: <http://zaxid.net/newsua/2011/4/12/123402/>) (12 IV 2011). Tłumaczenie z oryginału Wiesława Tokarczuka zamieszczone też na stronie internetowej . Data dostępu: 20 X 2011.

[52] Na stronie internetowej . Data dostępu: 20 X 2011.

[53] Tekst oryginalny: Szymon Briman, ukraiński nazista. Uczyć się od Hamasu terroryzmu i niezależności od Izraela!) (Шимон Бриман, Український нацист: учиться у ХАМАСа терроризму и ненависти к Израилю!), [on-line] <http://izrus.co.il/dvuhstoronka/article/2011-06-05/14475.html> . Tłumaczenie Wiesław Tokarczuk, data dostępu 6 VI 2011. Tekst zamieszczony też na blogu ks. Isakowicza- Zaleskiego <http://www.isakowicz.pl/index.php?page=news&kid=8&nid=4292>, data dostępu 20 VII 2011.

[54] Ibidem, tłumaczenie Wiesław Tokarczuk.

[55] Ibidem, tłumaczenie Wiesław Tokarczuk.

[56] Informacje na ten temat znaleźć można na blogu ks. Isakowicza-Zaleskiego: <http://www.isakowicz.pl/index.php?page=news&kid=8&nid=4292>, Data dostępu 20 VII

2011.

[57] M. Gilarski, Banderyzm 2011, <http://lubczasopismo.salon24.pl/krakowrazem/post/309598,banderyzm-2011>, data dostępu 12 IX 2011.

[58] Ibidem.

[59] Zob. tekst oryginalny: *Фаріон: Ідеї Бандери і Шухевича – найпевніша зброя у наших руках*, [on-line] http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?farion_ideyi_banderi_i_shuhevicha__naypevnisha_zbroya_u_nashih_rukah&objectId=1238658 Farion. Idea Bandery i Szuchewycza- najlepsza bron w naszych rękach. Tłumaczenie Wiesław Tokarczuk i Lucyna Kulinska, data dostępu 5 VI 2011.

[60] <http://regnum.ru/news/polit/1488392.html>, data dostępu 20 I 2012.

[61] <http://szturman.salon24.pl/382818,pojawił-sie-banderowski-ukraiński-nowy-hitler>, data dostępu 18 I 2012.

[62] Ibidem. Tłumaczenie Włodzimierz Woroncow, data dostępu 18 I 2012.

[63] Ogłosił je 4 lutego 2011 roku Wasyl Pawluk – sekretarz Rady Miasta Lwowa o czym doniosła agencja .ZAXID.NET 4 lutego 2011.

[64] <http://www.isakowicz.pl/index.php?page=news&kid=8&nid=4079> Data dostępu 10 II 2011.

[65] <http://www.youtube.com/watch?v=3yyEwRujBrM>, data dostępu 5 V 2011.

[66] Ibidem.

[67] Zob. We Lwowie przeszedł marsz na cześć Dywizji Galicja (*У Львові пройшов марш молоді на честь дивізії «Галичина»*), [on-line] <http://zaxid.net/newsua/2011/4/28/210035/> Data dostępu 29 IV 2011.

[68] <http://lubczasopismo.salon24.pl/krakowrazem/post/309598,banderyzm-2011> data dostępu 5 maja 2011.

[69] Artykuł na ten temat w „Rzeczpospolita” Tatiana Serwetnyk, Piort Kościański *UPA: Hołd i krytyka* <http://www.rp.pl/artukul/733092.html?print=tak&p=0>, data dostępu 30 XI 2011.

[70] <http://www.kresykedzierzynkozle.home.pl/page66.php>, data dostępu 30 XI 2011.

[71] We Lwowie przeszedł „Marsz Nacjonalizmu”(*У Львові пройшов “Марш націоналізму”*), [on-line]

http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?u_lvovi_proyshov_marsh_natsionalizmu&objectId=1238738, data dostępu 20 X 2011.

[72] Ibidem, tłumaczenie Lucyna Kulińska.

[73] Informacje na ten temat znaleźć można w dwóch korespondencjach ze Lwowa z 1 stycznia 2012, E. Tuzowa-Lubanskiego zamieszczonej na blogu ks. Tadeusza Isakowicza- Zaleskiego <http://www.isakowicz.pl/>, Data dostępu 3 I 2012.

[74] W celu uroczystego świętowania kolejnych rocznic OUN i UPA utworzono na Ukrainie obywatelski Światowy Komitet Rocznicowy. Informacja powyższa została przekazana dla „Historycznej Prawdy” przez organizatorów Komitetu. Komitet utworzono z okazji rocznic, które będą obchodzone w nadchodzącym 2012 roku:- 105 rocznicy urodzin Naczelnego Dowódcy UPA Romana Szuchewycza; 70 rocznicy utworzenia; Ukraińskiej Powstańczej Armii,- 100 rocznicy urodzin przywódcy OUN (banderowców), premiera rządu, powołanego w następstwie Aktu 30 czerwca 1941 roku, Jarosława Stećki. Na czele Komitetu stanęli przewodniczący Ogólno - ukraińskiego Bractwa OUN-UPA Mychajło Zielenczuk i przewodniczący OUN (b) Stefan Romaniw. Głównym organizatorem i koordynatorem przeprowadzenia centralnych uroczystości jest Centrum Narodowego Odrodzenia im. Stepana Bandery. Komitet Organizacyjny jest w trakcie opracowania programu uroczystych obchodów w 2012 roku. W związku z tym skierowano listy do rad obwodowych (wojewódzkich), które w latach 2006 - 2007 uznały UPA za stronę walczącą [w II wojnie światowej, przyp. tłum.], z propozycją przyłączenia się do prac Komitetu Organizacyjnego, uchwalenia odpowiednich uchwał w sprawie obchodów rocznic wspomnianych wydarzeń w 2012 roku i zatwierdzenia obwodowych (wojewódzkich) programów uroczystości. <http://www.istpravda.com.ua/short/2011/12/8/64571/>, data dostępu 8 XII 2012, tłumaczenie Wiesław Tokarczuk.

[75] M. Gilarski Banderyzm 2011, <http://lubczasopismo.salon24.pl/krakowrazem/post/309598,banderyzm-2011>, data dostępu 5 V 2011 zobacz też materiały propagandowe nacjonalistów lwowskich, [on-line] www.opir.info, (data dostępu 5 maj 2011)

[76] Głośny mecz piłki nożnej o mistrzostwo Ukrainy pomiędzy kijowskim „Dynamem” i lwowskimi „Karpatami” pozostaje w centrum uwagi. Okazało się, że kierownictwo klubu kijowskiego zwolniło z pracy czterdziestoczteroletniego kierowcę klubu Andrzeja Sałamatowa, który zerwał w sektorze gości banner z wizerunkiem Stepana Bandery. Przypomnijmy, że za to został dotkliwie pobity przez fanów obu drużyn. Mężczyznę w trybie pilnym przewieziono do szpitala; zob. Skandal z ofiarami UPA. Ich nie można rozliczyć. (СКАНДАЛ З ЖЕРТВАМИ УПА - ЇХ НЕ МОЖУТЬ ПОРАХУВАТИ) , [on-line] <http://www.istpravda.com.ua/short/2011/08/31/53591/> Data dostępu 15 IX 2011; [on-line] Dynama Kijów i ukraiński nazizm „Динамо” Киев и украинский нацизм, <http://forum.sevastopol.info/viewtopic.php?f=11&t=388772> 4 XI 2011.

[77] , data dostępu 30 XII 2011.

[78] <http://lenta.ru/news/2011/12/29/patriot/>, data dostępu 3 I 2012.

[79]

http://gazeta.ua/ru/articles/politics/_patriot-ukrainy-obeschaet-sorvat-matchi-evro-2012-bez-vzryvchatki/416717.
Tłumaczenie W. Tokarczuk ,data dostępu 5 I 2012.

[80] ibidem.

[81] Ibidem.

[82] Zob. [on-line] <http://www.youtube.com/watch?v=XkuNIWzoE-A> data udostępnienia 7 VII 2011).

[83]Ukraina: Rada obwodu tarnopolskiego żąda przeprosin od Polski,
http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,6940329,Ukraina__Rada_obwodu_tarnopolskiego_zada_przeprasin.html, data dostępu 18 VIII 2009.

[84] Za: korespondencja z Kijowa Eugeniusza Tuzowa-Lubańskiego zamieszczona na blogu ks. Tadeusza Isakowicza-Zaleskiego. <http://www.isakowicz.pl/>, Data dostępu 6 VIII 2011.

[85] Zob. *Ukraina: W Ostrówkach odnaleziono ciała 150 dzieci*, [on-line]
<http://www.kresy.pl/volgal,aktualnosci?zobacz/ukraina-w-ostrowkach-odnaleziono-ciala-150-dzieci>
(1 VIII 2011).

[86] Zob. *Коморовський нагадав Януковичу про одночасне відкриття пам'ятників*, [on-line]
<http://www.istpravda.com.ua/short/2011/08/31/53629/> (31 VIII 2011)

[87] Informacje na temat tej zbrodni w ciekawym artykule pt. Huta Pieniacka, największa zbrodnia na polskiej wsi <http://65-lat-temu.salon24.pl/86796,huta-pieniacka-najwieksza-zbrodnia-na-wsi-polskiej>, data dostępu 30 II 2009.

[88] O tym jak nacjonałiści potraktowali rodziny pomordowanych pielgrzymujące do Huty Pieniackiej w lutym 2010 możemy przeczytać na stronie Kresy.pl
<http://www.kresy.pl/wydarzenia,polacy?zobacz/huta-pieniacka-kole-w-oczy-nacjonalistow>, data dostępu 1 marca 2010.

[89] Korespondencja z Kijowa Eugeniusza Tuzowa-Lubańskiego, zamieszczona na blogu ks. Tadeusza

Isakowicza-Zaleskiego, [on-line] [http://www.isakowicz.pl/index.php?page=news&kid=8&nid=4461\(2 VIII 2011\)](http://www.isakowicz.pl/index.php?page=news&kid=8&nid=4461(2 VIII 2011)).

[90] Tłumaczenie artykułu z „Ukraińskiej Prawdy” (on-line:

<http://www.istpravda.com.ua/short/2011/05/23/39503/>, Data dostępu 30 V 2011: *Ukraińcy deportowani z Polski tworzą partię i domagają się odszkodowania*, tłum. W. Tokarczuk, [on-line]

<http://www.kresy.pl/wydarzenia,ukraina?zobacz%2Fukraincy-deportowani-z-polski-tworza-partie-i-domagaja-sie-odszkodowania> (24 V 2011).

[91] Wiadomości, Onet.pl (za: zaxid.net): *Wiec we Lwowie: odłączyć ukraińskie ziemie od Polski*, [on-line]

<http://wiadomosci.onet.pl/swiat/wiec-we-lwowie-odlaczyc-ukrainskie-ziemie-od-polski,1,4119472,wiadomosc.html> (22 I 2011).

[92] Ibidem.

[93] Korespondencja E. Tuzow- Lubańskiego z Kijowa zamieszczona na blogu ks. T. Isakowicza-Zaleskiego

<http://www.isakowicz.pl> data dostępu 5 czerwca 2011.

[94] Fragment apelu społeczności polskiej we Lwowie w tej sprawie zamieszczony został w opracowaniu:

Banderyzm 2011 <http://lubczasopismo.salon24.pl/krakowrazem/post/309598,banderyzm-2011> .Warto go przytoczyć by uzmysłowić rodakom w jak trudnej sytuacji znajdują się od lat Polacy we Lwowie:

„Polacy we Lwowie proszą Was o poparcie! Decyzją Rady Miasta Lwowa, z 11 marca 2010 r. kościół św. Marii Magdaleny, znajdujący się przy ul. Bandery 8, został na 20 lat przekazany do dyspozycji sali muzyki organowej i kameralnej we Lwowie, na zasadach nieodpłatnego wynajmu. Nie zostały uwzględnione potrzeby rzymskokatolickiej wspólnoty parafialnej i wieloletnie starania o zwrot lub korzystanie na równoprawnych warunkach ze swojej prawowitej własności. Od roku 2001 w kościele św. Marii Magdaleny są odprawiane nabożeństwa. Centralne przejście do ołtarza jest zastawione ławkami, których nie można przesunąć, ponieważ niszczy to, zdaniem dyrekcji, posadzkę. Wspólnota nie może korzystać z centralnego wejścia do kościoła, które jest zamurowane. Parafia nie może korzystać z kościelnych organów. Po każdej Mszy św. ksiądz wynosi z kościoła Najświętszy Sakrament do samochodu, by zawieźć go w bezpieczne miejsce. Zasadniczym punktem argumentacji władz w sporze ze wspólnotą parafialną jest znaczenie organów, znajdujących się w kościele dla kulturalnego życia miasta. Wyposażenie kościoła – ołtarze boczne, obrazy, rzeźby, konfesjonały, klęczniki, ławki przejęte zostały przez władze: częściowo zostały zniszczone, część stanowi wyposażenie muzeów. Baptyserium [sic!] z freskami Jana Henryka Rosena zamieniono na... toaletę, cenne freski zamalowano. Wieże kościelne pozbawiono krzyży, z przykościelnego placu usunięto figurę Matki Bożej. Jediną pozostałością po dawnej świetności kościoła jest ołtarz główny i epitafium ze zniszczonymi elementami dekoracyjnymi”.

[95] Ofensywa neobanderowców przeciw katolikom w Ostrogu , korespondencja z Kijowa E. Tuzow -Lubańskiego

na blogu ks. Isakowicza-Zaleskiego data dostępu : 26 I 2012.

[96] *Prezydent upomniał się o Dom Polski we Lwowie;*

<http://www.kresy.pl/wydarzenia,polityka?zobacz/prezydent-upomniał-sie-o-dom-polski-we-lwowie>, data dostępu 20 IV 2011; *Dom Narodowy w Przemyślu, przekazany Ukraińcom – gratulujemy!*

http://www.lwow.com.pl/kurier-galicyjski/kg_17-93.pdf data dostępu 30 IX 2009.

[97] *ЄВРОПА розуміє українську діаспору, а Україна?..*, Rozmowa z prezydentem Світового конгресу

українців (СКУ) Євгеном Чолієм, „Наше слово” 2011, №19, [on-line] <http://nslowo.pl/content/view/1701/73/> data dostępu 9 V 2011.

[98] Już przed wojną po stronie ukraińskiej mogliśmy odnaleźć świątłych ludzi, którzy podejmowali krytykę

ukraińskiego nacjonalizmu. Jednym z nich był biskup Chomyszyn. Jego słynne dzieło pt. *Problem Ukraiński* (wydanie polskie: Warszawa 1933) napisane po wydarzeniach roku 1930 mimo upływu ponad 70 lat nie straciło na aktualności.

[99] *Rasewycz, Wrogowie narodu, kontekst współczesny*, tłumaczenie Wiesław Tokarczuk, data dostępu 1 XII 2011.

[100] P. Zubjuk, *Czy mamy prawo zabijać Polaków?*, tłum. W. Tokarczuk, [on-line]

<http://www.kresy.pl/volgal,publicystyka-3?zobacz/czy-mamy-prawo-zabijac-polakow>, (za:

<http://www.istpravda.com.ua/columns/2011/06/8/41972/>), Data dostępu 15 VI 2011

[101] <http://www.kresy.pl/volgal,publicystyka-3?zobacz/czy-mamy-prawo-zabijac-polakow>

[102] *Ibidem*.

[103] O. Krywdyk, *Sukces „Swobody” – to klęska sprawy ukraińskiej*, [on-line]

http://www.zapalowski.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=1433:sukces-qswobodyq-to-klaska-s-prawy-ukraiskiej&catid=27:2009&Itemid=128, za <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/04/20/6122719/>) (22 IV 2011).

[104] *Ibidem*.

[105] Napisać którzy to twierdzą.....

[106] <http://www.lutsk.ua/pro-prisvoienyya-zvannya-pochesniy-gromadyanin-mista-lucka-banderi-sa>, data dostępu 5 I 2012.

[107] Artykuł opublikowany. w „Gazecie Warszawskiej”, 13 stycznia 2012 r

[108] W. Rasewycz, *op. cit.*

[109] Olszański, Partia „Swoboda”- nowa jakość....

<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2011-07-05/partia-swoboda-nowa-jakosc-na-ukrainskiej-prawicy>

[110] P. Maciążek, *Ukraina wybiera Rosję*, FAE „Policy Papers” 2011, nr 24, [on-line]

http://politykawschodnia.pl/wp-content/uploads/2011/11/FAE_Policy_Paper_Ukraina_wybiera_Rosje.pdf data dostępu 10 XII 2011